

LBRIS

We know
books

RĂDUCU RUȘEȚ

**MONOGRAFIA
FUNDAȚIEI ZIARIȘTILOR ROMÂNI
DIN UNGARIA**

1910-1918/1931

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2021

Cuprins

Date despre autor și operă	5
Publicații	5
Introducere.....	13
Dr. Ioan Mișu (1854-1927)	
Întemeietor al Fundației Ziariștilor Români din Ungaria	19
Fundația Ziariștilor Români din Ungaria (1910-1918/1931)	29
Concluzii	61
Anexe organizate tematic	73
Anexa Nr. 1 [Dare de seamă a Epitropiei administrative a „Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria” pe anul 1912].....	73
Anexa Nr. 2 [Înștiințare a Epitropiei administrative a Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria pe anul 1912].....	75
Anexa Nr. 3 [Ședința Epitropiei Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria, 15 Iulie 1912]	76
Anexa Nr. 4 [Ședința Epitropiei Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria, 1912].....	78
Anexa Nr. 5 [Comunicat al Epitropiei Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria, 3 decembrie 1912].....	82

Anexa Nr. 6 [Donație pentru sprijinirea Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria. Darea de seamă generală a Epitropiei administrative asupra anului 1913]	83
Anexa Nr. 7 [Apel al Epitropiei administrative a Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria pe anul 1913].....	89
Anexa Nr. 8 [De la Fundațiunea pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria, 1914]	90
Anexa Nr. 9 [Darea de seamă generală a Epitropiei administrative asupra anului 1914]	92
Anexa Nr. 10 [Darea de seamă generală a Epitropiei administrative asupra anului 1915]	95
Anexa Nr. 11 [Darea de seamă asupra anului administrativ 1916]	99
Anexa Nr. 12 [Darea de seamă asupra anului administrativ 1917]	103
Anexa Nr. 13 [Apel al Epitropiei administrative a Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria pe anul 1917].....	107
Anexa Nr. 14 [Darea de seamă asupra anului administrativ 1918]	109
Anexa Nr. 15 [Donații pentru Fundația Ziariștilor Români din Ungaria]	119
Anexa Nr. 16 [Pentru fondul ziariștilor – De la Solidaritatea –].....	132
Anexa Nr. 17 [Donații ale băncilor românești din Transilvania pentru <i>Fundația Ziariștilor Români din Ungaria</i> în anii 1912, 1913, 1917, 1918, 1919].....	134
Anexa Nr. 18 [Câteva reflexiuni privitoare la noua donațiune a D-lui Dr. Ioan Mișu]	157
Anexa Nr. 19 [Intelectuali și mecenai ardeleni care au făcut donații pentru Fundația Ziariștilor Români din Ungaria în perioada 1912-1916].....	161

Anexa Nr. 20 [Statutele Fundației Ziariștilor Români din Ungaria]	171
Anexa Nr. 21 [Regulamentul pentru procedura de ajutorare a Fundației Ziariștilor Români din Ungaria]	173
Anexa Nr. 22 [Actul de donație al Iuliane Stoica de Hațeg către Fundația Ziariștilor Români din Ungaria]	175
Anexa Nr. 23 [Venituri și Cheltuieli ale Fundației Ziariștilor Români din Ungaria în perioada 1912-1917]	176
Anexa Nr. 24 [Cont Bilanț al Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria în anul 1914]	181
Anexa Nr. 25 [Cont Bilanț al Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria în anul 1916]	182
Anexa Nr. 26 [Cont Bilanț al Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria în anul 1917]	183
Anexa Nr. 27 [Cont Bilanț al Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria în anul 1918]	184
Bibliografia	185
Lucrări editate	185
Memorialistică și scrieri de epocă	189
Studii și articole în reviste și lucrări de specialitate	189
Presă	190
Lucrări de referință: dicționare, enciclopedii, bibliografii, anuale universitare	191
Teze de doctorat și de abilitare	192
Surse electronice	192

Dr. Ioan Mihu (1854-1927)

Întemeietor

al Fundației Ziaristilor Români din Ungaria

Viitorul bancher, mecenat și lider al mișcării naționale românești din Orăștie¹, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, s-a născut la 17 octombrie 1854, în localitatea Vinerea, lângă Orăștie².

A provenit dintr-o familie de țărani români, iar studiile primare și secundare le-a efectuat în comuna natală și la Orăștie. A urmat liceul la Sibiu, iar studiile universitare în drept la Graz, Viena și Budapesta. În anul 1883, a obținut doctoratul în drept. La fel ca majoritatea reprezentanților elitei ardelenene, s-a orientat către centre prestigioase ale formării universitare din Monarhia Austro-Ungară. În perioada 1885-1920, a fost membru al Partidului Național Român din Transilvania³. –

Ioan Mihu⁴ vorbea fluent atât româna, cât și maghiara, germana și franceza, ajungând să se implice în sectoarele vieții

¹ Ioan Mihu, *Orașul Orăștie*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, Vol. 40, 1921, pp. 347-350.

² Ioan Bolovan, Gheorghe Iacob, Gheorghe Cojocaru (Coordonatori), *O Enciclopedie a Marii Uniri*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2018, pp. 359-360.

³ *Ibidem*. Vezi: Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000; https://www.dacoromania-alba.ro/nr82/dr_ioanmihu.htm la 4.10.2020, ora 9:42; https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Mihu la 4.10.2020, ora 9:45; *Curierul de Cugir*, IX, 2016, nr. 96, octombrie, p. 2.

⁴ Date biografice referitoare la personalitatea lui Ioan Mihu, Vezi în: Ioachim Lazăr, Dorin David, *Dr. Ioan Mihu – 85 de ani de la moartea sa: Orăștie-Vinerea*, Editura Altip, Alba Iulia, 2012.

economice, sociale și naționale din zona Orăștie, iar prin extindere în toată regiunea Transilvaniei. După un stagiul la Tribunalul din Deva, Ioan Miha a devenit un renumit avocat în anul 1883, în Orăștie. Era de părere că emanciparea națională a românilor ardeleni presupunea reconfigurarea unei simfonii între sfera economică și dezideratele naționale ale elitei românești din Transilvania⁵.

În anul 1885 a înființat Banca „Ardeleana” din Orăștie⁶, prima bancă fondată cu capital românesc din Transilvania, al cărei director a fost până în anul 1905. Următorul director al Băncii „Ardeleana” a fost Aurel Vlad (n. 25 ianuarie 1849, Turdaș, Hunedoara – d. 2 iulie 1953, Sighet, Maramureș)⁷, un alt lider al românilor ardeleni din Transilvania și bursier al *Fundației Gojdu*⁸. În anul 1917, în timpul Primului Război Mondial, Ioan Miha a fost președinte al Băncii „Albina” din Sibiu, iar prin eforturi uriașe și întreținute a salvat această bancă de la faliment total⁹. Fiind perioada războiului, era firesc să fie afectat sectorul financiar-bancar, jurnalistic, politic, socio-administrativ etc, dar cu toate acestea Ioan Miha a susținut aceste domenii convins întru totul de importanța lor viitoare¹⁰.

Pe parcursul întregii sale activități s-a implicat în mecenat, susținerea ziaristicii românești din Ardeal, finanțarea „fondului de

⁵ Ioan Bolovan, Gheorghe Iacob, Gheorghe Cojocaru (Coordonatori), *op.cit.*, pp. 359-360.

⁶ Vezi: Ioan I. Lapedatu, *Monografia institutului de credit și de economii „Ardeleana”, societate pe acțiuni în Orăștie: 1885-1910*, Editura Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1912.

⁷ Aurel Vlad (1849-1953) – avocat și om politic român din Orăștie. Director al Băncii „Ardeleana” și participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918. Cf.: Ioan Bolovan, Gheorghe Iacob, Gheorghe Cojocaru (Coordonatori), *op.cit.*, pp. 422-423; Valentin Orga, *Aurel Vlad – istorie și destin*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2001.

⁸ Maria Berényi (Editor responsabil), *Personalități marcante în istoria și cultura românilor din Ungaria (Secolul XIX): Studii*, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 2013, p. 157.

⁹ Ioan Bolovan, Gheorghe Iacob, Gheorghe Cojocaru (Coordonatori), *op.cit.*, pp. 359-360.

¹⁰ *Ibidem*.

teatru român” și a donat diferite sume de bani pentru activitățile de caritate din Ardeal¹¹. A deținut pe rând următoarele funcții: Președinte al comitetului parohial și al „Societății de lectură a inteligenței române din Orăștie și jur”; Director al Despărțământului ASTRA (IX); Asesor al Consistoriului Sibiu; Președinte al Consiliului de Administrație al Băncii „Albina”; Președinte al „Reuniunii Economice”; Președinte al „Reuniunii de Înarmorantare”; Președinte al „Clubului Cultural” al Partidului Național Român din Orăștie. A susținut financiar următoarele instituții: „Societatea de lectură”; Tipografia „Minerva”; Ziarul *Libertatea* din Orăștie¹²; „fondul ziariștilor români din Ungaria” etc¹³. În decursul interstițiului cronologic cuprins între anii 1870-1918, Dr. Ioan Mișu a fost ales *membu distins* al Reprezentanței care administra *Fundația Gojdu*¹⁴, alături de Ioan cav de Pușcariu¹⁵, Ioan

¹¹ *Ibidem*.

¹² Date referitoare la ziarul *Libertatea* din Orăștie, Vezi în: Ion Bianu, Nerva Hodoș, Alexandru Sadi Ionescu, *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom II: 1907-1918 și Supliment: 1790-1906, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București. 1969, pp. 363-364.

¹³ https://www-dacoromania-alba.ro/nr82/dr_ioanmihu.htm la 5.10.2020, ora 6:20.

¹⁴ Aspecte privind activitatea *Fundației Gojdu*, Vezi în: Maria Berényi, *Fundația Gojdu (1870-1952)*, Editura A Budapesti Romanok Kulturális Tarsasaga, Budapesta, 1995; Stelean Ioan Boia, *Fundația Emanuil Gojdu (1870-1952)*, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2006.

¹⁵ Ioan cav. de Pușcariu (n. 10 octombrie 1824, Sohodolul-Branului, Transilvania, Imperiul Austriac – d. 24 decembrie 1911, Bran, Comitatul Făgăraș, Imperiul Austro-Ungar). În anul 1838, a studiat la gimnaziul din Brașov, aflat în acea perioadă sub conducerea lui Iacob Mureșianu. Ulterior a învățat și la gimnaziul din Sibiu. În anul 1844-1845, a audiat studii de filosofie și fizică la Cluj, iar în anii 1846-1848 a urmat studii juridice la „Academia de drepturi” de la Sibiu (alături de Simion Bărnuțiu). A participat la Adunarea de la Blaj, din 3/15 – 5/17 mai 1848. A deținut următoarele funcții: Subprefect la Făgăraș (1849); Jude cercual la Deva și Pui (1851); Protopretor la Veneția-inferioară (1854); Concipist la Cancelaria Aulică transilvăneană în Viena (1861); Administrator al Comitatului Cetatea de Baltă (1862); Căpitan suprem al districtului Făgăraș (1865); Consilier în Ministerul Cultelor (1867); Membru al Curiei supreme judecătorești în Budapesta. La 13 septembrie 1877, a fost ales Membru de Onoare al Academiei Române. Alte funcții: Membru al Reprezentanței *Fundației Gojdu* și președinte al comitetului ei executiv; Curator al *Societății Petru Maior* de la Budapesta. Din mariajul cu Stana lui Oprea Circa

Alduleanu¹⁶, Dionisie Poynár¹⁷, Iosif Gall¹⁸, Atanasie Cimponeriu¹⁹, George Stupa²⁰, Iacob Bologa²¹, Gheorghe Șerb,

din Săcele (1851), (decedată în 27 martie 1894), au rezultat patru copii: Ioan – Inginer la Centrala Căilor Ferate din București; Iuliu – Dr. în drept și Jude la Tribunalul din Budapesta; Emil – Dr. în medicină și Profesor de histologie la Universitatea din Iași; Iuniu – Dr. în științe politice și Prim-vice-consul austro-ungar în Alexandria, Egipt. A murit la 24 decembrie 1911, în localitatea natală, Bran. Cf.: *Familia*, XXXII, 1896, nr. 12, 24 martie/5 aprilie, pp. 1-2; *Familia*, XXXVI, 1900, nr. 16, 16/29 aprilie, pp. 1-2.

- ¹⁶ Ioan Alduleanu (n. 1821, Moeciu, Brașov – d. 1871, Budapesta). Jurist român din Transilvania și Consilier la Curtea de Casație Ungară. Funcții: Avocat în Brașov (1847); Notar al districtului Făgăraș (1848); Asesor al Tribunalului din Alba Iulia (1850); Președinte al Tribunalului Urbarial de la Brașov (1858); Consilier al guvernului Transilvaniei la Cluj (1861); Vice-președinte la Tabla Regească de la Târgu Mureș (1865); Consilier al Ministerului de Justiție la Budapesta (1867); Membru al Curții de Casație de la Budapesta (1869). A murit în anul 1871, la Budapesta, fiind ulterior înmormântat în localitatea Zărnești (azi: Oraș în Județul Brașov). Cf.: http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ion_Alduleanu la 1.11.2020, ora 8:07.
- ¹⁷ Dionisie Poynár (n. ? – d.?) – Jude la Tabla Regească din Oradea-mare. Mama marelui mecenat și filantrop Emanuil Gojdu (n. 1802 – d. 1870) a fost fiica lui Demetriu Poynár de Király Darocz, veche familie nobiliară. În Oradea-mare au fost 4 familii Poynár, iar în Gyapju și Madarasz 6 familii. Vezi: *Date istorice privitoare la familiile nobile române. Culese de I. Cav. de Pușcariu*, Partea a II-a, Editura Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1895, pp. 311-312.
- ¹⁸ Iosif Gall (n. 4 aprilie 1839, Cluj – d. 1912, Budapesta). A fost un notar, bancher și mecenat român din Transilvania. În anul 1887, a fost ales membru în Casa Magnaților din Parlamentul Maghiar de la Budapesta. Vezi: Teodor V. Păcățian, *Un mecenat român: Dr. Iosif Gall*, Editor: Ovidiu Emil Iudean, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012, pp. 93-112.
- ¹⁹ Atanasie Cimponeriu (n.? – d.?) – jude regesc în pensie și avocat în Sibiu. La 28 august 1887, a fost ales, alături de alți reprezentanți ai elitei românești din Transilvania, membru ordinar al *Asociațiunii Transilvoane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român* (ASTRA) din Sibiu. Cf.: *Transilvania*, XVIII, 1887, nr. 17-18, 1-15 septembrie, p. 1. Membrii ASTREI, aleși în anul 1887 la Sibiu, au fost: a) *membrii pe viață*: 1. Brote Eugen, asesor consistorial în Sibiu; 2. Roman Toma, sen., econom. în Sebeșul infer.; 3. Barițiu Octavian, profesor în Năsăud; 4. Lascu George, proprietar în Ampoița; 5. Pațița Rubin, avocat în Alba Iulia. b) *membrii ordinari cu taxe anuale*: 1. Cristea Vasilie, preot în Sarvad; 2. Bărnuțiu Demetriu, notar în Hălmațiu; 3. Lobonț Patriciu, preot în Silvaș; 4. Saitoș Vasiliu, proprietar în Csomaköz; 5. Candrea Ioan, protopop în Avrig; 6. Dr. Roșca Remus, redactor și asesor consistorial în Sibiu; 7. Prie Constantin, preot în Săcădate; 8. Cimponeriu Atanasie, jude reg. în pens. și avocat în Sibiu; 9. Barițiu G. Ieronim, oficial la *Albina* în Sibiu; 10. Bălaș Radu, oficial la *Albina* în Sibiu; 11. Pop Ioan de Galați, avocat în Sibiu; 12. Popa Ioan, avocat în Sibiu; 13. Lucuța Pantilemon, c. r. căpitan în pens. în Sibiu; 14. Roman I. Constantin,

Partenie Cosma²², Avram Berlogia²³, Octavian Costea, Anton Mocioni²⁴, Vasile Almășan, Ioan M. Roșu, Demetriu Ionescu,

primar în Sebeșul inf.; 15. Ioan George, notar în Sebeșul infer.; 16. Totan Ioan, primar în Sebeșul superior; 17. Popa Isaia, candidat de preot și oficial la consistoriul din Sibiu; 18. Barcianu P. Sabin, profesor în Sibiu; 19. Besia Pavel, preot în Borgo-Prund; 20. Negrea Grigorie, percepător în Făgăraș; 21. Dan Iuliu, administrator protopopesesc în Făgăraș; 22. Dr. Pop Ștefan, medic în Făgăraș; 23. Duvlea Ilarie, avocat în Făgăraș; 24. Maier Grigorie, jude reg. în Făgăraș; 25. Dr. Micu Andrei, avocat în Făgăraș; 26. Dejenariu Ioan, contabil în Făgăraș; 27. Necsia Ștefan, controlor în Făgăraș; 28. Munteanu George, învățător-diriginte în Viștea inferioară; 29. Pocol Alexandru, concipist în Făgăraș; 30. Mețianu Alduleanu, pretor în Arpașul infer.; 31. Negrea Laurian, arendaș în Sâmbătă super.; 32. Aron Ioan, docent în Brașov; 33. Poponeci Iacob, vice-notar comitatens în Făgăraș; 34. Munteanu Eftimie, ospătar în Sibiu; 35. Hodoș Enea, profesor în Sibiu; 36. Ungureanu Emanuil, avocat în Timișoara; 37. Comuna politică Reheu; 38. Comuna politică Pianul inferior; 39. Ghib Simeon, preot în Pianul superior; 40. Muntean Ioan, avocat în Alba Iulia; 41. Albin Septimiu, profesor în Sibiu; 42. Lucaci Petru, secretar la Societatea de Mine „Concordia” în Abrud; 43. Petru Butalancu, econom în [Siasia]; 44. Nicoară Petru, econom în Lupșa; 45. Barcianu Ștefan, preot în Ugruțiu; 46. Moldovan Ioan, preot în Așchileu mic; 47. Bochiș Ioan, preot în Sâncraiu; 48. Corușan George, docent și proprietar în Așchileu mare; 49. Dr. Iosif Gall, membru al Casei Magnaților în Budapesta; 50. Popescu Ioan, primar în Toplița română; 51. Barbu Elena în Reghin; 52. Todea Sabina în Reghin. 53. Barbu Sever în Reghin. Vezi: *Transilvania*, XVIII, 1887, nr. 17-18, 1-15 septembrie, pp. 1-2.

- ²⁰ George Stupa (n. 5 august 1812, Oradea – d. 1884, Budapesta) – farmacist român din Budapesta. Cf.: Maria Berényi, *Farmacisti români din Budapesta în secolul al XIX-lea*, în Maria Berényi (Redactor și editor responsabil), „Simpozion. Comunicările celui de-al XVIII-lea Simpozion al Cercetătorilor Români din Ungaria” (Giula, 29-30 noiembrie 2008), Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 2009, pp. 60-62.
- ²¹ Iacob Bologna (n. 7 decembrie 1817, Marpod, azi în Jud. Sibiu – d. 18 mai 1888, Sibiu) – om politic român, revoluționar pașoptist din Transilvania și președinte al ASTREI (1875-1877). A fost ales președintele *Adunării generale a ASTREI*, ținută la Sibiu în data de 28 august 1887. Vezi: *Transilvania*, XVIII, 1887, nr. 17-18, 1-15 septembrie, p. 1.
- ²² Partenie Cosma (n. 12 februarie 1837, Beiuș – d. 22 septembrie 1923, Călimănești) – om politic și bancher român din Transilvania. A fost directorul Băncii „Albina” din Sibiu. Vezi: Aurel Cosma Jr., *Bănățeni de altădată: patruzeci și două de figuri bănățene: biografii și fotografii*, Vol. I, Editura Tipografia Unirea Română, Timișoara, 1933, pp. 101-105; Pamfil Șeicaru, *Evocarea lui Partenie Cosma*, în *Revista Economică*, XXXIX, 1937, nr. 7, 13 februarie, pp. 1-3.
- ²³ Avram Berlogia (n. 1844, Broșteni – d. 1918, Slatina-Timișului, azi comună în Jud. Caraș-Severin din Banat) – fiu de țărani. A urmat școala în comuna natală, Broșteni, iar liceul la Lugoj și Beiuș. Studii superioare la Academia de drept din Oradea-mare și la Budapesta. A fost judecător în Lugoj și consilier de

Andrei Bârseanu²⁵, Gheorghe Comșa, Ghenadie Bogoevici, Emilian Cioran etc., fiecare în parte și toți împreună, așa cum susține și cercetătoarea Maria Berényi, fiind nume reprezentative ale vieții culturale, politice, jurnalistice, socio-administrative și bisericești din Transilvania perioadei dualismului austro-ungar (1867-1918)²⁶.

A fost membru al P.N.R. din Transilvania, iar la 20 februarie 1891, a condus mișcarea de protest a alegătorilor români din Hunedoara împotriva legii maghiare pentru înființarea *azilelor și grădinilor de copii* (Articolul de lege XV, din 1891) prin care se dorea maghiarizarea copiilor naționalităților conlocuitoare de la o vârstă foarte mică²⁷. În timpul guvernării lui Károly Khuen-Héderváry²⁸, mai exact în perioada 1910-1911, Ioan Mihu a fost inițiatorul unui proiect de împăcare între români și maghiari²⁹.

Curte de Apel în același oraș. A urcat în ierarhia socială, ajungând judecător al *Curiei regești ungare* din Budapesta. Membru în Reprezentanța *Fundației Gojdu* de la Budapesta. A murit în anul 1918, la vârsta de 74 de ani. Vezi: *Necrologul lui Avram Berlogia*, în *Foata Diecezană*, XLIII, 1928, nr. 19, 6 mai, pp. 1-2.

²⁴ Anton Mocioni de Foen (n. 16 ianuarie 1816 – d. 6 decembrie 1890) – om politic român și deputat în Parlamentul de la Budapesta. Descendent al familiei Mocioni de Foen. Cf.: http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Anton_Mocioni la 4.11.2020, ora 11:24; Teodor Botiș, *Monografia familiei Mocioni*, Ediția a 3-a, îngrijită și prefațată de Păun Ioan Otîman, Editura Academiei Române, București, 2015, passim.

²⁵ Andrei Bârseanu. (n. 17 octombrie 1858, Dârste, Brașov – d. 19 august 1922, București) – folclorist, poet și pedagog român din Transilvania. A fost Membru al Academiei Române. Cf.: http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Andrei_B%C3%A2rseanu la 4.11.2020, ora 11:43.

²⁶ Maria Berényi (Editor responsabil), *Personalități marcante în istoria și cultura românilor din Ungaria (Secolul XIX): Studii*, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 2013, pp. 150-151.

²⁷ Pentru mai multe detalii despre Articolul de lege XV, din 1891, Vezi: Răducu Rușeț, *Aspecte privind istoria copiilor din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea: Proiectul de lege din anul 1891*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019.

²⁸ Károly Khuen-Héderváry (n. 23 mai 1849 – d. 16 februarie 1918) – politician maghiar și prim-ministru al Ungariei (1903). Cf.: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=31368> la 6.10.-2020, ora 16:51.

²⁹ Eugen Gagea, *Vasile Goldiș și Românul*, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2008, pp. 39-41; Roman Ciorogariu, *Zile trăite*, Editura Tipografia Diecezană, Oradea, 1926, p. 31; *Românul*, I, 1911, nr. 3, 5/18 ianuarie, p. 1; *Idem*, I, 1911, nr. 5, 8/21 ianuarie, p. 1; Lucian Petraș, *Gruparea tribunistă și criza*

Marele om de cultură și mecenat român, Dr. Ioan Mișu, și-a dat seama de timpuriu de importanța și susținerea presei românești din Transilvania. În anul 1910, a donat suma de 25.000 cor. pentru înființarea unui „fond al ziaristilor români din Ungaria”, viitoarea *Fundație a Ziaristilor Români din Ungaria*, de care ne ocupăm în actuala lucrare și care a reprezentat liantul cultural și punctul inițiativ al profesionalizării ziaristilor români din Transilvania³⁰.

A făcut parte din galeria personalităților Marii Uniri³¹. A fost delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, din partea cercului electoral Orăștie. A fost decorat cu „Coroana României”, în gradul de *Mare Cruce*, de Regele României, Ferdinand I Întregitorul (1914-1927), în anul 1922³².

În ultima perioadă a vieții s-a retras la Vinerea, localitatea sa natală, dar nu s-a mai implicat așa mult în viața publică transilvăneană. După o prodigioasă activitate în sfera economică, politico-națională și socială din Transilvania, Ioan Mișu a murit la 2 iulie 1927, fiind înmormântat două zile mai târziu, la 4 iulie, alături de fratele său Simion (mort în 1905) și familia sa în cimitirul ortodox din Vinerea³³. A lăsat prin testament (realizat în anul 1905) întreaga sa avere, aproximativ 20.000.000 lei, Consistoriului Ortodox din Sibiu³⁴. Dorința din testamentul lui Ioan Mișu a fost de a susține bisericile românești din Transilvania, înființarea unor școli agricole și de meserii, la care se adaugă susținerea tinerilor

Partidului Național Român din anii 1910-1912. Între disputa politică și confruntarea de idei, în „Revista Bistriței”, XX, 2006, pp. 301-307.

³⁰ Ioan Bolovan, Gheorghe Iacob, Gheorghe Cojocaru (Coordonatori), *op.cit.*, pp. 359-360.

³¹ Gelu Neamțu, Micea Vaida-Voevod, *1 decembrie 1918. Mărturiile ale participanților: Ioachim Crăciun: documente la un sfert de veac de la Marea Unire*, Vol. I, Editura Academiei Române, București, 2005, p. 60.

³² Ioan Bolovan, Gheorghe Iacob, Gheorghe Cojocaru (Coordonatori), *op.cit.*, pp. 359-360.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Țara Noastră*, XI, 1931, nr. 5, martie, p. 129.

prin oferirea unor burse studențești, lucruri de care s-a ocupat, după moartea acestuia, Mitropolia Ortodoxă din Sibiu³⁵.

Până la sfârșitul vieții, Ioan Mihiu a fost părintele spiritual al *Fundației Ziariștilor Români din Ungaria*. A înființat, finanțat și susținut această fundație a jurnaliștilor transilvăneni. A fost protectorul ei pe toată durata existenței, iar după moartea mecenatului român (2 iulie 1927), cu acordul testamentar al acestuia din urmă, în 1931, averea și arhiva F.Z.R.U. au trecut în administrația *Sindicatului Presei Românești*, înființat la Cluj în anul 1921³⁶.

Marele om de cultură și bancher ardelean s-a bucurat în epocă de aprecierea unor istorici și nume de referință din istoriografia românească. Ștefan Pascu (n. 14 mai 1914, Apahida, Cluj – d. 2 noiembrie 1998, Cluj) îl portretiza astfel:

Dr. Ioan Mihiu este cunoscut pentru înclinarea sa spre o înțelegere româno-maghiară, fără a renunța însă la interesele primordiale ale românilor, fiind pătruns de importanța, dreptatea și necesitatea rezolvării complete a idealului nostru național, integral³⁷,

iar Silviu Dragomir (n. 13 martie 1888, Gurasada, Hunedoara – d. 23 februarie 1962, București) îl caracteriza afirmând următoarele:

El va rămâne în istoria românilor din Ardeal nu numai ca un ctitor cu mâna largă, ci și ca unul din cei mai reprezentativi conducători ai noștri din epoca generației al cărei crez unic a fost munca și lupta pentru înălțarea neamului³⁸.

O frumoasă descriere a lui Ioan Mihiu, apărută sub condeiul lui Ion Agârbiceau, după vizita de la Vinerea, din 1912 (moment când s-a ținut prima ședință a Epitropiei F.Z.R.U.) din presa timpului îl prezenta astfel:

Atunci l-am cunoscut mai întâi personal pe Dr. Ion Mihiu și i-am văzut adăpostul patriarhal de la Vinerea. Era un om de o mare cultură,

³⁵ <http://www.cdep.ro/proiecte/2003/600/50/0/doc650.pdf> la 12.01.2021, ora 6:29.

³⁶ *Țara Noastră*, XI, 1931, nr. 5, martie, pp. 129-131.

³⁷ https://www.dacoromania-alba.ro/nr82/dr_ioanmihiu.htm la 6.10.2020, ora 16:12.

³⁸ https://www.dacoromania-alba.ro/nr82/dr_ioanmihiu.htm la 6.10.2020, ora 16:15.

o mințe luminată și clară. Din puținele lucruri scrise ce ne-au rămas de la el se dovedește și un foarte bun stilist. Vorbea domol, dar cu o logică strânsă. Nu se entuziasma, rămânea același în seninătatea sa posomorâtă, dacă mă pot exprima astfel. Pentru mulți dintre noi a rămas până azi o taină cum un om așa de bine și superior înzestrat a trăit o viață întreagă nu în singurătate, ci aproape în pustnicie. Casa bătrânească de la Vinerea, cu grădina mare, cu acareturile ca pentru o mare economie, l-au văzut aproape în fiecare zi, ca pe un paznic neadormit. Era prietenul singurătăților din camerele pustii a gândurilor, poate a frământărilor lăuntrice. Bun și priceput econom, iubea lucrurile, pământul, ținea mult la rasele frumoase de vite³⁹.

În ziua următoare, 25 ianuarie, înainte de plecare ne omeni cu o băătură aurie, un fel de lichid gros, pe care-l aduse singur din pivniță. (Ce rândueli minunate în casele acestea bătrânești! În pivniță te coborai din odaia de mâncare, ridicai o ușe din podea, și-ndată te înghițea întunerecul în care hodineau buțile și butoaiele). Îl gustarăm din păhărele mărișoare. Eu nu puteam deosebi dacă-i vin sau rachiu. Zâmbind, amfitrionul îmi umplu și al treilea pahar.

— E de patruzeci și cinci de ani. Mi-a rămas încă de la tata.
Da, e rachiu.

I-am simțit căldura și după ce am luat trenul⁴⁰.

Din cele descrise putem creiona portretul intelectual, moral și psihologic al lui Ioan Miħu, pasiunea sa pentru gospodărie și rasele de cai. Mărturiile contemporanilor săi (Ștefan Pascu, Silviu Dragomir și Ion Agârbiceanu) ne înfățișează o personalitate patriarhală, care a îmbrățișat ideea națională a românilor din Transilvania, s-a implicat în susținerea elitei ardelenene, a bursierilor români, a sprijinit cu toată puterea sa Fundația Ziariștilor Români din Ungaria și alte edificii de cultură, a deținut funcții și demnități publice, dar a fost legat eminent de gospodăria și pământul său de la Vinerea. Ioan Miħu a fost prototipul omului de cultură afiliat ontogenetic la locul natal, cu deschidere către societate.

Ședințele F.Z.R.U. se țineau în casa lui, problemele politico-naționale importante din societatea civilă ardelenă se dezbăteau tot acolo, sub atenta sa supraveghere și îndrumare, iar ospitalitatea

³⁹ Țara Noastră, XI, 1931, nr. 5, martie, pp. 140-141.

⁴⁰ Ibidem.

Monografia Fundației Ziariștilor Români din Ungaria...

și căldura cu care erau primiți intelectualii, scriitorii și oamenii politici Ion Agârbiceanu, Ioan Lupaș, Ioan I. Lapedatu, Octavian Goga și Valeriu Braniște reiese din presa vremii și din rândurile lăsate de cei care l-au cunoscut. Era *Bradul Bătrân* al Orăștiei, iar prin toată activitatea, al întregii fascinante Transilvanii.